

investigator during criminal case investigation and final decisions in particular. Thoughts of several scientists, concerning understanding of investigators' mistakes and their classification are given.

Keywords: investigator's decisions, final decisions, investigation act, investigation mistake, pre-trial investigation, irregular decision, violation of law, tactic mistakes, organizing mistakes, procedural mistakes.

Важинський В.М.

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОКАЗУВАННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ФІКТИВНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ПОВ'ЯЗАНИХ З НИМ ЗЛОЧИНІВ

УДК 343.132

Актуальність теми. Зміна соціально-економічних умов розвитку підприємництва в Україні супроводжується видозмінами засобів і способів вчинення злочинів у сфері господарської діяльності, зокрема, й фіктивного підприємництва, поширення якого загрожує економічній безпеці держави. Фіктивне підприємництво заподіює значних збитків державі, банкам, кредитним установам, іншим юридичним особам та громадянам, сприяє розширенню масштабів недобросовісної конкуренції, незаконній конвертації безготівкових коштів у готівку, легалізації (відмиванню) коштів, здобутих злочинним шляхом, приховуванню фактів заняття забороненими видами діяльності, створенню передумов для ухилення від оподаткування і для досягнення інших протиправних цілей.

Аналіз дослідження даної проблематики. Проблеми доказування у різні часові періоди займають вагомe місце у науці кримінального процесу і досліджувались: В.Д.Арсеньєвим, В.А.Баніним, Л.Є.Владіміровим, В.І.Галаганом, Ю.М.Грошевим, М.П.Кузнєцовим, Є.Г.Коваленком, О.М.Ларіним, Б.Є.Лук'янчиковим, П.А.Лупинською, В.Т.Маляренком, О.Р.Михайленком, М.М.Михеєнком, В.Т.Нором, В.В.Лисенком, М.А.Погорецьким, В.О.Попелюшком, Т.М.Барабаш та іншими вченими.

Об'єктом статті виступають суспільні відносини, що виникають у процесі доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів.

Предметом є доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів в Україні.

Здавна доказування розглядають у гносеологічному (з точки зору теорії пізнання) та функціональному (як безпосередню діяльність по формуванню доказів) аспектах.

Практика свідчить, що помилки у процесі кримінально-процесуального доказування, зокрема, у ході збирання доказів, досить поширені. В окремих випадках це не призводить до встановлення винних, винесення правосудного вироку, а також до зволікання розслідування у цілому. Певною мірою це

відбувається через відсутність єдиних наукових підходів щодо сутності процесу доказування та визначення його змісту – основних складових елементів.

Слід погодитися із Є.Г. Коваленком, що не можна у практичній діяльності органу дізнання, слідчого, прокурора і суду отримати джерела доказів без їх збирання, перевірки і оцінки [1, с. 138].

При розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів працівниками правоохоронних органів використовуються відповідні норми та інститути з урахуванням конкретних обставин справи та особливостей протокольної форми досудової підготовки матеріалів, а також беруться до уваги завдання кримінального судочинства, закріплені у ст. 2 КПК України: охорона прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також швидке і повне розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування Закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний.

Використання рекомендацій і положень теорії доказів, а також виконання тих вимог, які передбачені теорією доказів стосовно процесу розслідування (доказування) економічних злочинів, забезпечить повне, об'єктивне та всебічне дослідження обставин справи, виявлення фактів, що викривають або виправдовують обвинуваченого, а також обставин, які пом'якшують чи обтяжують його відповідальність, тобто забезпечить встановлення істини у справі, як того вимагає ст. 22 КПК України [2, с. 7].

При розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів доцільно керуватися наступними правилами для встановлення істини:

1) уникати упередженості про винуватість підозрюваного, доки не знайдуться факти, які не залишають сумнівів у тому, що злочин дійсно мав місце і що його вчинив підозрюваний;

2) при доказуванні потрібно поділити справу на частини, наскільки це можливо. При такому поділі чіткіше виділяються складні завдання в справі й докладніше можна розглянути кожне окремо. Це правило має особливе значення для справ складних, у яких багато обставин, а отже – велика кількість доказів;

3) при доказуванні потрібно починати з простих речей і поступово підходити до більш складних, передбачаючи зв'язок між окремими фактами навіть тоді, коли вони, на перший погляд, не знаходяться між собою в послідовному порядку. Застосування цього правила важливе в тих випадках, де вся справа ґрунтується на непрямих (побічних) доказах. У процесі розслідування фіктивного підприємництва це може мати місце при доказуванні наміру (умислу), спрямованого на створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття незаконної діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона (що сприятиме відмежуванню фіктивного підприємництва від злочинів, пов'язаних з ним);

4) при доказуванні потрібно робити вичерпний огляд наявних фактів (ураховуючи як обвинувальні, так і виправдувальні) [67, с. 7].

Діяльність суб'єктів доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва здійснюється у формі пізнання. Як і будь-яке інше пізнання, воно є відображенням у їх свідомості об'єктивної дійсності. У результаті відображення виникає інформація про подію злочину та її учасників. При дотриманні визначених кримінально-процесуальним законом умов, вона отримує доказове значення.

Доказування становить, передусім, нормативно регламентовану інтелектуально-практичну діяльність з демонстративного відтворення значущих у контексті правової позиції обставин як фактів за їх можливими слідами (фактичними даними) шляхом означення останніх. В операціональному розумінні доказування полягає в одержанні (формуванні), дослідженні й оцінці та використанні доказів. Значеним операціям передують свідоме чи напівсвідоме визначення предмета доказування, а завершують їх мотивування й обґрунтування обраної правової позиції [3, с.9]. Безпосередніми засобами доказування виступають докази. Як зазначає Д.О. Бочаров, діяльність із доказування має такі функції: заміщення в юридичному вимірі реальної події знаковим еквівалентом, який наслідують (або симулюють) реальну подію в її праворелевантних ознаках (симптомах); комунікативну; сугестивну; селекційну й організації фактичних даних (матеріалів справи) і перетворення їх на докази в рамках правової позиції; фіксаторну [28, с.16].

Як у будь-якому юридичному пізнанні взагалі, так і у кримінально-процесуальному доказуванні зокрема, важливо, щоб із безлічі властивостей, якостей та інших особливостей об'єкта дослідження наша думка спроможна була відмітити найбільш важливі, юридично значущі для того, щоб кожний з них був би безумовно необхідним, а всі разом вони були б категорично достатніми для здійснення правосуддя й вирішення справи по суті. Сукупність таких елементів і створює предмет доказування [4, с. 11].

Поняття предмета доказування по кримінальній справі займає одне з провідних місць у науці кримінального процесу та в теорії доказування.

Аналіз норм ст. 205 КК, ст.ст. 64, 23 КПК України дозволяє констатувати, що при розслідуванні фіктивного підприємництва і пов'язаних з ним злочинів до предмета доказування входять такі обставини:

1) наявність злочинного діяння, час, місце, спосіб вчинення злочину, причинний зв'язок між діянням і негативними наслідками;

2) об'єкт і предмет фіктивного підприємництва;

3) вид, розмір і характер шкоди, завданої фіктивним підприємництвом (матеріальна шкода, яка заподіяна фізичним особам, вважається великою, якщо вона у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а матеріальна шкода, яка заподіяна державі або юридичним особам, вважається великою, якщо вона у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян);

4) вчинення злочину певною особою (в тому числі, й державним службовцем) – суб'єкт злочину (засновник або набувач суб'єкта підприємництва);

5) вина обвинуваченого (підсудного) у вчиненні злочину - прямий умисел на створення чи придбання юридичної особи будь-якої організаційно-правової форми – суб'єкта підприємницької діяльності;

6) спеціальна мета – прикриття незаконної діяльності або діяльності, щодо якої є заборона; мотиви – корисливі, як правило;

7) взаємозв'язок з іншими злочинами, пов'язаними з фіктивним підприємництвом – в основному, з тими, для прикриття яких створювалось фіктивне підприємство або їх група;

8) обставини, які пом'якшують, обтяжують або виключають кримінальне покарання за ст. 205 КК, а також є підставою для відмови в порушенні кримінальної справи, закриття її і виправдання підсудного.

Підлягають з'ясуванню та дослідженню причини і умови, що сприяли вчиненню фіктивного підприємництва; обставини, які характеризують особу підозрюваного, обвинуваченого, підсудного (вчинення злочину повторно; заподіяння великої матеріальної шкоди державі, банкові, кредитним установам, іншим юридичним особам або громадянам; сукупність злочинів).

Отже, доведення всіх зазначених обставин дозволить виконати основні завдання кримінального процесу, закріплені ст. 2 КПК України.

1. Коваленко Є.Г. *Теорія доказів у кримінальному процесі України: [підручник] / Є.Г. Коваленко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 632 с.*

2. Дорохов В.Я. *Понятіе доказательств в советском уголовном процес се / В.Я. Дорохов // Сов. гос-во и право. – 1965. – № 9. – С. 110–114.*

3. Бочаров Д.О. *Доказування у правозастосовчій діяльності: загальнотеоретичні питання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н.: спец. 12.00.01 „Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень” / Д.О. Бочаров. – Х.: Національна юридична академія ім. Я. Мудрого, 2007. – 23 с.*

4. Барабаш Т.М. *Предмет доказування у кримінальних справах про ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів: [Монографія] / Т.М. Барабаш, Цимбал П.В. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. – 190 с.*

Важинський В.М. Кримінально-процесуальні основи доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів

В даній статті розкривається основні аспекти та правила доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів.

Ключові слова: доказування, розслідування, фіктивне підприємництво.

Важинский В.М. Уголовно-процессуальные основы доказывания при расследовании фиктивного предпринимательства и связанных с ним преступлений

В данной статье раскрываются основные аспекты и правила доказывания при расследовании фиктивного предпринимательства и связанных с ними преступлений.

Ключевые слова: доказывания, расследования, фиктивное предпринимательство.

Vazhynskyi V.M. Criminal procedural basis of evidence in the investigation of a fictitious business and related offenses

This article reveals basic aspects and rules of evidence in the investigation of a fictitious business and related offenses.

Keywords: evidence, investigation, fake business.

Микитин Ю.І.

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

УДК 343.1

Постановка проблеми. Основою відновного правосуддя у більшості країн була практика. Нормативному закріпленню, як правило, передували періоди практичної апробації медіації у певних регіонах чи у роботі окремих органів влади, що беруть безпосередню участь у кримінальному процесі. Окрім існуючого нормативного підґрунтя, проєктів законодавчих актів у сфері медіації, рекомендацій судового та прокурорського корпусу, в Україні вже існує практика проведення медіації та інших форм відновного правосуддя. Аналіз, в тому числі, новітня генеза існуючої практики застосування медіації у кримінальних справах сприятиме кращому уявленню про стан та перспективи впровадження даного інституту у національне законодавство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідну роль щодо впровадження відновного правосуддя у кримінальний процес відіграють недержавні інституції, а саме представники так званого "третього сектора" – громадські організації, особливо Український Центр Порозуміння. Саме з їх ініціативи та за партнерства з правоохоронними органами і судами, медіація почала використовуватися на практиці. Дослідження у практики застосування медіації в кримінальних справах в Україні, в основному, здійснювались співробітниками Р. Коваль, В. Каневська, Н. Пилипів, А. Горова, Н. Прокопенко та інші.

Метою даної статті є здійснення теоретичного аналізу практики застосування медіації в кримінальних справах в Україні на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. В Україні ідеї впровадження відновного правосуддя, у сучасному його розумінні, виникли на початку 90-х років минулого століття під впливом досвіду, запозиченого у Сполучених Штатах Америки представниками громадських організацій. Було створено групи медіації в Одесі, Донецьку, Луганську, Криму. Їхня діяльність носила інформаційно-просвітницький характер, стосувалась не кримінальних справ. Вона мала тільки незначний вплив і реально не позначалась на кримінально-процесуальній політиці України.

Проте у 2003 р. Український Центр Порозуміння за підтримки Верховного Суду України, Міністерства юстиції України, а також Європейської комісії